

**Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника**

Навчально-науковий юридичний інститут

Башурин Н. Я.

**МІЖНАРОДНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ
ЛЮДИНИ**

**Методичні вказівки
для підготовки до семінарських (практичних) занять
студентів денної форми навчання**

Спеціальність
Освітній рівень

**081 Право
магістр**

Івано-Франківськ, 2023

УДК 341.64
Я 79

Затверджено на засіданні кафедри судочинства Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 1 від 28.08.2023 р.)

Башурин Н.Я. Міжнародні та європейські механізми захисту прав людини. Методичні вказівки для підготовки до семінарських (практичних) занять студентів денної форми навчання. Івано-Франківськ. Навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2023. 35 с.

Методичні вказівки розроблені на основі навчального плану Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника і призначені для підготовки до семінарських (практичних) занять з навчальної дисципліни «Міжнародні та європейські механізми захисту прав людини», підготовки до здачі екзамену. В посібнику викладені: завдання до семінарських і практичних занять, які включають короткі методичні рекомендації, що полегшать підготовку до занять, перелік питань, які виносяться на обговорення на занятті, контрольних питань для перевірки знань, практичних завдань. До кожної теми поданий перелік літератури, до якого включена монографічна та інші наукові джерела по темі, а також розширений перелік нормативно-правових актів, які регулюють відповідний вид відносин станом на 01.09.2023 р.

Посібник призначений для студентів, аспірантів, викладачів.

© Башурин Н.Я., 2023

© Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,

ВСТУП

Нині Україна є активним діячем світової політики та правової системи, є кандидатом на вступ до Європейського Союзу і вже давно є стороною міжнародних договорів в галузі прав людини в ООН і в Раді Європи.

Отож, детальний аналіз і вивчення європейських стандартів у галузі прав людини і, відповідно, юридичні механізми захисту цих прав на міжнародному та європейському рівні має неабиякий сенс для магістрантів спеціальності «Право».

Навчальна дисципліна «Міжнародні та європейські механізми захисту прав людини» є невід'ємною як теоретичною, так і практичною основою для забезпечення набуття слухачами цієї дисципліни інтегрованих, поглиблених та системно упорядкованих знань щодо особливостей захисту порушених прав і свобод людини і громадянина на міжнародному та європейському рівнях відповідними судовими інстанціями та правозахисними організаціями, що мають цю компетенцію.

Основними джерелами для вивчення цієї дисципліни є Статут ООН, Загальна декларація прав людини, Конвенція ООН про права дитини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, Європейська конвенція прав людини, Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», рішення ЄСПЛ, Цивільний процесуальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Кодекс адміністративного судочинства України, Закон України «Про виконавче провадження» та ряд інших законів і підзаконних актів.

Вивчення навчальної дисципліни сприяє розумінню місця прецедентної практики ЄСПЛ та інших міжнародних судових установ, правозахисних організацій та судового захисту прав суб'єктів громадянського суспільства у розбудові правової, демократичної держави, адаптації існуючих в Україні моделі і процедур діяльності суб'єктів. Окреслене коло питань є важливим для засвоєння та набуття практичних навичок студентам-магістрантами, що навчаються за спеціальністю «081 Право».

Метою викладання навчальної дисципліни «Міжнародні та європейські механізми захисту прав людини» є вивчення теорії і практики застосування міжнародних нормативно-правових актів під час захисту прав і свобод людини і громадянина у міжнародних та європейських судових установах, правозахисних організаціях.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Міжнародні та європейські механізми захисту прав людини» є формування у студентів-магістрантів правового світогляду та мислення, оволодіння студентами сучасними знаннями в галузі міжнародного та європейського захисту прав людини, закріплення

необхідних навичок використання міжнародних та європейських правозахисних механізмів у своїй практичній діяльності, вміння фахово аналізувати рішення Європейського суду з прав людини та інших міжнародних судових установ і правозахисних організацій та визначати рівень ефективності звернення до цих судів у конкретних практичних ситуаціях.

В результаті вивчення навчальної дисципліни очікується, що студенти здобудуть:

Загальні компетентності:

- Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Фахові компетентності:

- Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи.
- Знання і розуміння міжнародних стандартів прав людини, положень міжнародних договорів про права людини, в тому числі Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини.
- Знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.
- Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.
- Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.
- Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.
- Здатність до консультивання з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

Програмні результати навчання:

- Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.
- Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання.
- Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми.
- Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю.
- Доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно і

зрозуміло.

- Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.
- Застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки.

Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ
для підготовки до здачі екзамену з навчальної дисципліни
«Міжнародні та європейські механізми захисту прав людини»

Модуль 1. Правові основи міжнародних та європейських механізмів захисту прав людини

ТЕМА 1. Загальна характеристика міжнародних та європейських механізмів захисту прав людини

Поняття та особливості захисту прав людини. Поняття і значення механізмів захисту прав людини і світовій юридичній практиці. Класифікація механізмів захисту прав людини.

Правові основи міжнародного захисту прав людини. Загальна характеристика міжнародних нормативно-правових актів, що гарантують захист прав людини і передбачають механізми реалізації такого захисту.

Міжнародний захист прав людини: поняття, ознаки, загальна характеристика суб'єктів здійснення. Поняття та класифікація суб'єктів здійснення захисту прав людини на міжнародному рівні.

Правові основи європейського захисту прав людини. Загальна характеристика нормативно-правових актів Ради Європи та ЄС, котрі гарантують права людини і передбачають механізми захисту цих прав.

Європейські механізми захисту прав людини: поняття, ознаки, загальна характеристика. Поняття та загальна характеристика суб'єктів здійснення захисту прав людини на європейському рівні.

ТЕМА 2. Статут ООН і Загальна декларація прав людини як основа забезпечення захисту прав людини на міжнародному рівні

Загальна характеристика ролі та значення Статуту ООН для світової практики захисту прав людини. Історія створення та прийняття Статуту ООН: причини та умови, що передували цьому. Структура Статуту ООН. Порушення Статуту ООН: історичні випадки та наслідки такого порушення.

Характеристика Загальної декларації прав людини як базового міжнародного документа, котрий закріплює основні права і свободи людини і гарантує їх захист. Історія створення та прийняття Загальної декларації прав людини: причини та умови, що зумовили це. Структура Загальної декларації прав людини. Порушення норм Загальної декларації прав людини та наслідки такого порушення.

ТЕМА 3. Міжнародні договори у галузі прав людини

Загальна характеристика міжнародних договорів у галузі прав людини. Класифікація міжнародних договорів у галузі прав людини.

Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: загальна характеристика. Історичні причини та передумови прийняття Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, а також значення для сучасних механізмів захисту прав людини. Структура та зміст Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права.

Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: загальна характеристика. Історичні причини та передумови прийняття Міжнародного пакту про громадянські і політичні права і значення для сучасних механізмів захисту прав людини на міжнародному рівні. Структура та зміст Міжнародного пакту про громадянські і політичні права.

ТЕМА 4. Загальна характеристика Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод як базового європейського нормативно-правового акту в галузі прав людини

Історія прийняття Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Історичні передумови створення міжнародного документу про захист прав людини. Підписання Європейської Конвенції та набуття нею чинності. Процедура внесення змін до Конвенції.

Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод в системі міжнародного права в галузі захисту прав людини. Загальні положення Європейської конвенції про захист прав і основних свобод людини. Структура та основний зміст Європейської Конвенції про захист прав і основних свобод людини. Класифікація норм Конвенції. Організаційні, процесуальні та матеріальні норми. Ієрархія прав.

Поняття тлумачення права та принципи інтерпретації Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (загальнотеоретичні аспекти). Виключна юрисдикція Європейського суду з прав людини щодо тлумачення положень Конвенції. Принцип ефективного й динамічного тлумачення та принцип забезпечення правової визначеності (принцип дотримання прецеденту). Принцип пропорційності та забезпечення рівноваги інтересів. Принцип забезпечення певної свободи національного розсуду. Принцип автономного тлумачення. Врахування загальноновизнаних міжнародних стандартів і принципів міжнародного права. Принцип забезпечення мінімальних гарантій прав і свобод людини.

Модуль 2. Міжнародні та європейські механізми захисту прав людини

ТЕМА 5. Міжнародний суд ООН

Міжнародний Суд ООН: поняття і загальна характеристика. Історичні причини та передумови створення Міжнародного Суду ООН.

Основні функції, котрі виконує Міжнародний Суд ООН. Ключові засади судочинства Міжнародного Суду ООН і справи, котрі вирішує Суд відповідно до своєї компетенції.

Структура і склад Міжнародного Суду ООН та порядок його діяльності. Керівництво Міжнародного Суду ООН: порядок формування і повноваження.

Практика захисту порушених прав Міжнародним Судом ООН: загальна характеристика та яскраві приклади. Практика Міжнародного Суду ООН щодо України.

ТЕМА 6. Рада ООН з прав людини

Рада ООН з прав людини: загальна характеристика. Історичні передумови та причини створення Ради ООН з прав людини.

Структура і склад Ради ООН з прав людини. Функції, котрі виконує Рада ООН з прав людини. Компетенція Ради ООН з прав людини.

Керівництво і кадровий склад Ради ООН з прав людини.

Процедури захисту прав людини Радою ООН з прав людини. Практика захисту прав людини Радою ООН з прав людини.

ТЕМА 7. Європейський суд з прав людини: структура, організація діяльності та повноваження

Еволюція європейського механізму захисту прав людини. Загальна характеристика міжнародного захисту прав людини в судовому порядку. Ізмірська, Інтерлакенська, Брайтонська та Брюсельська декларації і їх імплементація.

Порядок формування та склад Європейського суду з прав людини. Регламент Європейського суду з прав людини. Організаційна структура Європейського суду. Пленарні засідання Європейського Суду. Комітети та Секретаріат Суду. Повноваження Палат та Великої Палати Європейського Суду.

Компетенція Європейського суду з прав людини. Субсидіарний характер компетенції. Види компетенцій ЄСПЛ: часовий критерій компетенції Суду;

територіальна юрисдикція та компетенція суду; предметний критерій юрисдикції Суду; компетенція за колом суб'єктів.

ТЕМА 8. Додаткові міжнародні та європейські правозахисні організації та установи

Загальна характеристика і значення допоміжних міжнародних установ та організацій із захисту окремих прав людини.

Міжнародна організація праці як спеціалізована правозахисна установа ООН: загальна характеристика. Історичні передумови і причини створення Міжнародної організації праці. Структура і склад Міжнародної організації праці. Функції та повноваження Міжнародної організації праці.

Організація об'єднаних націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО): загальна характеристика. Історичні передумови і причини створення ЮНЕСКО. Структура і склад ЮНЕСКО. Функції та повноваження ЮНЕСКО.

Консультативний комітет Рамкової конвенції про захист національних меншин при Комітеті Міністрів Ради Європи: загальна характеристика, функції, склад та повноваження.

Європейський Комітет з запобігання катуванням та нелюдському чи принизливому поводженню або покаранню: загальна характеристика, функції, склад і повноваження.

Модуль 1. Правові основи міжнародних та європейських механізмів захисту прав людини

ТЕМА № 1. Загальна характеристика міжнародних та європейських механізмів захисту прав людини

Під час вивчення даної теми студентам необхідно перш за все визначитися із загальним поняттям захисту прав людини та різноманітних моделей і механізмів такого захисту. Для цього необхідно класифікувати механізми захисту прав людини на види, а тоді окремо аналізувати кожен із видів.

Міжнародний захист прав людини є ширшим поняттям, ніж європейський захист прав людини. Отже, варто розпочати з аналізу різноманітних міжнародних базових механізмів захисту прав людини, котрі вже тривалий час і сьогодні активно функціонують у світовій спільноті. Мова йде як про міжнародні суди, так і про інші правозахисні організації.

Європейські механізми захисту прав людини мають більш вузьке коло своєї дії територіально, а також характерні відповідною правовою основою, обмеженим колом держав, громадяни котрих можуть скористатися цими механізмами, спеціалізованими судовими та іншими інстанціями, котрі реалізують цей захист. Студентам необхідно протягом семінарського заняття здійснити аналіз цих питань і зробити відповідні висновки.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 1 (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Поняття та загальна характеристика захисту прав людини: доктринальний підхід.
2. Поняття і класифікація механізмів захисту прав людини.
3. Правові основи та загальне розуміння міжнародних механізмів захисту прав людини.
4. Загальна характеристика і класифікація суб'єктів здійснення захисту прав людини на міжнародному рівні.
5. Особливості європейських механізмів захисту прав людини.
6. Поняття і класифікація суб'єктів, що здійснюють захист прав людини на європейському рівні.
7. Співвідношення міжнародних та європейських механізмів захисту прав людини.

Контрольні питання:

1. Що таке захист прав людини?

2. Що таке механізм захисту прав людини?
3. Які види механізмів захисту прав людини Вам відомі?
4. Що є правовою основою міжнародного захисту прав людини?
5. Хто і яким чином може здійснювати міжнародний захист прав людини?
6. Що таке європейські механізми захисту прав людини?
7. Що можна віднести до європейських механізмів захисту прав людини?
8. Які суб'єкти сьогодні покликані здійснювати європейський захист прав людини?
9. Як співвідноситься між собою міжнародний та європейський механізми захисту прав людини?

Термінологічне завдання: захист прав людини, механізм захисту прав людини, міжнародний захист прав людини, європейський захист прав людини, судовий захист, правозахисна організація.

Методичне завдання:

1. Проаналізуйте українське законодавство на предмет наявності правових норм, що передбачають можливість для громадян України захищати свої права за допомогою тих чи інших міжнародних та європейських механізмів. Проаналізуйте ці норми і надайте свою характеристику.
2. Напишіть декілька позитивних та негативних рис міжнародного чи європейського захисту прав людини у порівнянні із національними механізмами захисту.

Література:

1. Алтангерел Булгаа. Міжнародно-правова практика тлумачення норм міжнародних договорів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Алтангерел Булгаа // Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2003. – 23 с.
2. Арнольд Р. Юридичні наслідки приєднання Європейського Союзу до Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод // Вісник Конституційного суду України.-К.: Юрінком Інтер, 2012. - № 4. - С. 63-69.
3. Базов О. Тлумачення Європейської конвенції з прав людини та основоположних свобод у практиці Європейського суду з прав людини // Вісник Вищого адміністративного суду України. - К. : Видавнича організація "Юрінком Інтер", 2014. - № 4 . - С. 26-36.
4. Власов Ю. Л. Проблеми тлумачення норм права: монографія / Ю. Л. Власов. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького; НАН України, 2001. – 180 с.
5. Кононенко В. П. Особливості інтерпретації Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. як правозахисного договору / В. П. Кононенко // Публічне право. – 2011. – № 3. – С. 194 – 202.

6. Кононенко В. Рішення Європейського суду з прав людини як прецедент тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод / В. Кононенко // Право України. – 2008. – № 3. – С. 131-134.
7. Кретьова І. Ю. Тлумачення права: доктрини, розвинуті Європейським судом з прав людини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / І. Ю. Кретьова ; кер. роботи О. В. Петришин ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2015. – 20 с.
8. Кретьова І. Тлумачення положень про права людини Страсбурзьким судом: основні принципи та доктрини / І. Кретьова // Вісник Національної академії правових наук України. - 2014. - № 4. - С. 165-175.
9. Кретьова І. Ю. Концепція автономного тлумачення у практиці Європейського суду з прав людини / І. Ю. Кретьова // Право і суспільство. - 2015. - № 4(3). - С. 25-30.
10. Тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод Європейським судом з прав людини та судами України: Навчальний посібник / Авт. кол.: М.В. Мазур, С.Р. Тагієв, А.С. Беніцький, В.В. Кострицький; [Відп. ред. канд. іст. наук, доц. В.М. Карпунов]. — Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2006. — 600 с.
11. Мармазов В. Є. До питання про телеологічне (цільове) тлумачення Конвенції про захист прав і основних свобод людини / В. Є. Мармазов // Адвокат. 2003. – № 6. – С. 29–31.
12. Мармазов В. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод / В. Є. Мармазов // Вісник Академії правових наук України. – 2003. – № 4 (35). – С. 63–72.
13. Практика Європейського суду з прав людини: навч.-практ. посіб. / Т.І. Дудаш. – К.: Алерта, 2013. – 368 с.
14. Соловйов О. В. Окремі особливості юридичної інтерпретації норм міжнародного права в контексті проблеми ефективного цільового тлумачення Конвенції про захист прав і основних свобод людини / О. В. Соловйов // Економіка. Фінанси. Право. – 2006. – № 9. – С. 23-27.
15. Соловйов О. В. Основні передумови тлумачення Конвенції про захист прав та основних свобод людини за принципом ефективності / О. В. Соловйов // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія: Право. – 2007. – Вип. 1. – С. 27-34.
16. Трагнюк О.Я. Тлумачення міжнародних договорів: теорія і досвід європейських міжнародних судових органів [Текст] : Дис... канд. юрид. наук: 12.00.11 / О.Я.Трагнюк ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2003. – 205 с.
17. Федик С. Доктрина меж національного (внутрішнього) оцінювання Європейської конвенції про захист прав та основних свобод людини як вагомий чинник її тлумачення / С. Федик // Вісник Львівського університету. Сер.: Юридична. – 2001. – Вип. 36. – С.16-20.

18. Федик С. Є. Особливості тлумачення юридичних норм щодо прав людини (за матеріалами практики Європейського суду з прав людини та Конституційного Суду України): Автореф. дис. канд... юрид. наук: 12.00.01 / С.Є. Федик ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2002. — 20 с.
19. Цвігун Л. А. Принципи тлумачення права Європейським судом з прав людини / Л. А. Цвігун // Актуальні проблеми держави і права. - 2011. - Вип. 62. - С. 529-536.

Нормативно-правові акти:

1. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23.05.1969 р.
2. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р.
3. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2,4,7, та 11 до Конвенції: Закон України від 17.07.1997 р.
4. Про ратифікацію Протоколу № 6 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який стосується скасування смертної кари: Закон України від 22.02.2000.
5. Про ратифікацію Протокол № 10 до Конвенції про захист прав і основних свобод людини: Закон України від 23.08.2006.
6. Про ратифікацію Протокол № 12 до Конвенції про захист прав і основних свобод людини: Закон України від 09.02.2006.
7. Про ратифікацію Протоколу № 13 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який стосується скасування смертної кари за будь-яких обставин: Закон України від 28.12.2002 р.
8. Про ратифікацію Протоколу № 14 до Конвенції про захист прав і основних свобод людини: Закон України від 09.02.2006.

ТЕМА № 2. Статут ООН і Загальна декларація прав людини як основа забезпечення захисту прав людини на міжнародному рівні

Статут ООН і Загальна декларація прав людини – це ті нормативно-правові акти міжнародного рівня і значення, котрі служать вже декілька десятиків років основою гарантування і захисту ключових прав і свобод людини і громадянина. Саме тому в межах даної теми студентам необхідно детально проаналізувати ці два документи, визначити причини та передумови їх створення, їх глобальне значення для світового співтовариства. Також, досліджуючи норми цих нормативно-правових актів, потрібно встановити, які саме права закріплені у них і які, власне, міжнародні механізми захисту прав людини ними передбачені, а також проаналізувати роботу цих механізмів на світовій практиці.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 2 (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Роль і значення Статуту ООН для міжнародного захисту прав людини.
2. Історичні причини та передумови створення і підписання Статуту ООН.
3. Структура і зміст Статуту ООН.
4. Порушення Статуту ООН: світова практика і наслідки.
5. Загальна декларація прав людини: характеристика і значення.
6. Історія створення і підписання Загальної декларації прав людини.
7. Структура і зміст Загальної декларації прав людини.
8. Порушення Загальної декларації прав людини: відповідальність та наслідки.

Контрольні питання:

1. Яке значення для міжнародного захисту прав людини має Статут ООН?
2. Що стало передумовами створення і підписання Статуту ООН?
3. Які позитивні наслідки прийняття Статуту ООН можна виділити?
4. Яка структура Статуту ООН?
5. Що є основним змістом Статуту ООН як нормативно-правового акта?
6. Які найяскравіші випадки порушення Статуту ООН Вам відомі?
7. Які наслідки передбачені за порушення норм Статуту ООН?
8. Що таке Загальна декларація прав людини?
9. Яке значення для міжнародного захисту прав людини має Загальна декларація прав людини?
10. Що стало передумовами та причинами створення і підписання Загальної декларації прав людини?
11. Яка структура Загальної декларації прав людини?
12. Який основний зміст Загальної декларації прав людини?
13. Які передбачені наслідки порушення норм Загальної декларації прав людини?

Термінологічне завдання: міжнародний захист прав людини, ООН, Статут ООН, Загальна декларація прав людини.

Методичне завдання:

1. Порівняйте зміст Статуту ООН і Загальної декларації прав людини за змістом. В чому між ними різниця і чим вони доповнюють одне одного?

Література:

1. Банчук О.А., Куйбіда Р.О. Вимоги статті 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод до процедури здійснення судочинства. – К. : ІКЦ «Леста», 2005. – 116 с.

2. Бущенко А.П. Стаття 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Систематизований дайджест рішень Європейського суду з прав людини / Харківська правозахисна група; Художн.-оформлювач Б.Є. Захаров – Харків: Права людини, 2008 р. – 432 с.

3. Гнатовський М. М. Європейський суд з прав людини та міжнародне гуманітарне право: захист права на життя // Актуальні проблеми міжнародних відносин [Текст]: збірник наукових праць.- К.: Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка; Ін-т міжнародних відносин, 2011. -Випуск 100. - Ч. 1. - С. 95-99.

4. Джеремі Макбрайд. Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес. – К.: «К.І.С.», 2010 – 576 с.

5. Дудаш Т.І. Практика Європейського суду з прав людини : навч.-практ. посіб. / Т.І. Дудаш. – К. : Алерта, 2013. – 368 с.

6. Право на медичну допомогу в Україні – 2008 / Харківська правозахисна група. – Харків: Права людини, 2009 – 268 с.

7. Право на приватність: *conditio sine qua non* / Харківська правозахисна група; Худож.- оформлювач О.Герчук – Харків: Фоліо, 2003. – 216 с.

8. Практика Європейського суду з прав людини: навч.-практ. посіб. / Т.І. Дудаш. – К.: Алерта, 2013. – 368 с.

9. Червяцова А. О. Право на життя та заборона катувань у рішеннях Європейського суду з прав людини: аналіз судової практики за статтею 2 і 3 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: Навчальний посібник/ А. О. Червяцова. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 308 с.

10. Шевчук Станіслав. Судовий захист прав людини: Практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції. – К.: Реферат, 2007. — 848с.

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України.

2. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17.07.1997 р.

3. Про ратифікацію Протоколу № 6 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який стосується скасування смертної кари: Закон України від 22.02.2000 р.

4. Про ратифікацію Протоколу № 13 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який стосується скасування смертної кари за будь-яких обставин: Закон України від 28.12.2002 р.

5. Про ратифікацію Протоколів № 12 та № 14 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: Закон України від 09.02.2006 р.

ТЕМА № 3. Міжнародні договори у галузі прав людини

Окрім Статуту ООН і Загальної декларації прав людини, є на сьогодні величезна кількість міжнародних договорів, котрі закріплюють права людини і передбачають різноманітні міжнародні механізми захисту прав людини. Однак в межах даного семінарського заняття пропонується детальніше зупинити увагу на аналізі двох базових міжнародних договорів: Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права і Міжнародного пакту про громадянські і політичні права.

Ці два міжнародні договори, на відміну від Статуту ООН чи Загальної декларації прав людини, закріплюють і гарантують вужче коло прав і свобод людини, котрі можуть бути захищені у разі порушення також на міжнародному рівні. Саме тому ці питання є актуальними у межах вивчення даної теми.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 3 (2 ГОД.).

Питання для обговорення:

1. Загальна характеристика міжнародних договорів у галузі прав людини.
2. Класифікація міжнародних договорів у галузі прав людини.
3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: загальна характеристика.
4. Історичні причини та передумови прийняття Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, а також значення для сучасних механізмів захисту прав людини.
5. Структура та зміст Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права.
6. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: загальна характеристика.
7. Історичні причини та передумови прийняття Міжнародного пакту про громадянські і політичні права і значення для сучасних механізмів захисту прав людини на міжнародному рівні.
8. Структура та зміст Міжнародного пакту про громадянські і політичні права.

Контрольні питання:

1. Перерахуйте відомі Вам міжнародні договори у галузі прав людини.
2. На які види можна класифікувати міжнародні договори у галузі прав людини?
3. Що стало передумовами створення і підписання Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права?
4. Яка структура Міжнародного пакту про економічні, соціальні і

культурні права?

5. Які основні права закріплює Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права?

6. Який зміст має Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права?

7. Що стало причинами і що було передумовами створення і підписання Міжнародного пакту про громадянські і політичні права?

8. Які права людини закріплює Міжнародний пакт про громадянські і політичні права?

9. Яка структура Міжнародного пакту про громадянські і політичні права?

10. В чому полягає зміст Міжнародного пакту про громадянські і політичні права?

Термінологічне завдання: міжнародні договори, права людини, захист прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права.

Практичне завдання:

Проаналізуйте нормативно закріплену компетенцію Комітету з економічних, соціальних та економічних права. Які основні функції виконує Комітет у контексті захисту прав, передбачених Міжнародним пактом про економічні, соціальні і культурні права?

Література:

1. Беяневич О. А. Принципи спеціалізації судів та реалізація права на справедливий суд в господарському судочинстві//Вісник господарського судочинства.-К.:ІН ЮРЕ,2014.- 6. - С. 91-104.

2. Васильєв С. В. Місце практики Європейського суду з прав людини в цивільному судочинстві України // Проблеми законності [Текст]: збірник наукових праць. - Харків: Нац. ун-т "ЮАУ ім. Я.Мудрого", 2012. - Вип. 120. - С. 70-83.

3. Грабовська О. Застосування положень конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у цивільному процесі України // Юридична Україна. - К.: Юрінком Інтер, 2014. - 8. - С. 64-70.

4. Грень Н. М. Право на справедливий суд: проблеми доступності та публічності / Н. М. Грень // Н. М. Грень. – 2015. – С. 132–137. URL: http://science.lp.edu.ua/sites/default/files/Papers/gren_0.pdf.

5. Грицак Х. М. Практична сторона застосування заходів забезпечення кримінального провадження через призму досвіду України у Європейському суді з прав людини / Грицак Х. М. // Актуальні проблеми державно-правового розвитку України в контексті євроінтеграційних процесів : матеріали

Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 20-річчю Конституції України, м. Запоріжжя, 23-24 червня 2016 р. / редкол.: С. К. Бостан (відпов. ред.), Р. М. Максакова, Ю. В. Філей. – Запоріжжя : Просвіта, 2016. – 504 с. – ISBN 978-966-653-410-4.

6. Закурін М. К. Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини в господарському судочинстві: практичний аспект / М. К. Закурін // Вісник господарського судочинства. – 2009. – № 3. – С. 48-58.

7. Ільченко І. Деякі питання застосування конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини в Україні / І. Ільченко // Право України. – 2009. – № 10. – С. 145-148.

8. Іщенко Е. Механізми контролю за дотриманням принципу розумності строків у сучасному кримінальному процесі // Юридична Україна. - К.: Юрінком Інтер, 2014. - 8. - С. 84-89.

9. Куц Г. Застосування норм Європейської конвенції та прецедентної практики Європейського Суду з прав людини судами України / Г. Куц // Право України. – 2002. – № 2. – С. 18-24.

10. Лисак В. Д. Судовий адміністративний процес в Україні у контексті Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод / В. Д. Лисак // Вісник Верховного Суду України. – 2007. – № 1. – С. 36-39.

11. Лутковська В. Застосування судами України при здійсненні правосуддя ст.6 Конвенції про захист прав і основних свобод людини / В. Лутковська // Право України. – 2004. – № 8. – С. 30-32.

12. Макбрайд Дж. Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес [Текст] : [посібник] / Джеремі Макбрайд ; [пер. Д. Шкрьоба] ; Рада Європи, Ген. директорат з прав людини і прав. питань. – К. : К.І.С., 2010. – 576 с.

13. Паліюк В. Запровадження європейських стандартів у галузі прав людини в українську судову практику / В. Паліюк // Юридичний журнал. – 2008. – № 7-8. – С. 73-81.

14. Паліюк В.П. Застосування судами України Конвенції про захист прав людини та основних свобод / В.П. Паліюк. — К., 2004. — 264 с.

15. Право на справедливий суд: Застосування Європейської Конвенції з прав людини в кримінальному процесі України [Текст] : Програма і матеріали семінару, Київ, 22-23 квітня 1999 р. / Верховний Суд України, Центр прав людини Ноттінгемського університету. – Ноттінгем : [б.в.], 1999. – 59 с. – (Проект "Система кримінальної юстиції в Україні").

16. Рожок В. Деякі питання щодо позиції Європейського суду з прав людини з питань невиконання рішень національних судів // Право України. - К.: "Ин Юре", 2009. – 5 . - С.88- Сасевич О. Контроль за виконанням судових рішень у порядку адміністративного судочинства крізь призму практики Європейського суду з прав людини // Вісник державної судової адміністрації

України. - К.: "Юрінком Інтер", 2013. - 4. - С. 48-56.

17. Солоткий С. А. Інтереси правосуддя у практиці Європейського суду з прав людини та їх значення для правової системи України // Вісник Верховного суду України. - К. : Видавничий дім "Ін Юре", 2013. - 9. - С. 40-48.

18. Темченко В. Принцип верховенства права у практиці Європейського суду з прав людини // Підприємництво, господарство і право. - К.: ТОВ "Гарантія", 2007. - 8. - С. 74-77.

19. Фулей Т. І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя : науково-методичний посібник для суддів / Фулей Т. І. – 2-ге вид., випр., допов. – К., 2015. – 208 с.

20. Хотинська-Нор О. З. Вплив правових позицій Європейського суду з прав людини на розвиток судових процедур в Україні : окремі аспекти // Вісник господарського судочинства. - К.: ІН ЮРЕ, 2014. – 4. - С. 129-136.

21. Цувіна Т. А. Умотивованість рішень суду та право на суд у цивільному судочинстві // Проблеми законності [Текст]: збірник наукових праць. - Харків: Нац. ун-т "ЮАУ ім. Я.Мудрого", 2013. - Вип. 121. - С. 215-225.

22. Чванкін С. А. Особливості застосування у цивільному судочинстві Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод / Чванкін Сергій Анатолійович. – URL: <https://kievskisud.od.ua/press-department/all-news/1825-osoblivosti-zastosuvannya-u-tsivilnomu-sudochinstvi-evropejskoji-konventsiji-pro-zakhist-prav-lyudini-i-osnovopolozhnikh-svobod>.

23. Юровський Д. Б. До питання застосування судами України практики Європейського суду з прав людини // Вісник Верховного суду України.- К.:Видавничий дім "Ін Юре", 2010. - 9. - С. 44-48.

24. Ягунов Д.В. Практика Європейського суду з прав людини: питання кримін. судочинства / "Одес. обл. колегія адвокатів", адвокат. об-ня ; [уклад. : Д.В. Ягунов]. – Одеса : Фенікс, 2010. – 165 с.

25. Ягунов Д.В. Практика Європейського суду з прав людини [Текст] : прецеденти та коментарі з питань кримінального судочинства / Д.В. Ягунов ; за ред. та зі вступ. сл. Й. Л. Бронза ; Адвок. об-ня "Одес. обл. колегія адвокатів". – Одеса : Фенікс, 2010. – 253, [3] с.

Нормативно-правові акти:

1. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя (прийнята Комітетом Міністрів 14 травня 1981 р. на 68-ому засіданні)

2. Резолюція (76) 5 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу в цивільних, господарських і адміністративних справах (прийнята Комітетом Міністрів 18 лютого 1976 р. на 254-ому засіданні заступників міністрів)

3. Резолюція (78) 8 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу і юридичні консультації (прийнята Комітетом Міністрів 2

березня 1978 р. на 284-ому засіданні заступників міністрів)

4. Рекомендація № R (93) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбідніших верств населення (прийнята Комітетом Міністрів 8 січня 1993 р. на 484-ому засіданні заступників міністрів)

5. Рекомендація Rec (2005) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам, що містить форму заяви на отримання правової допомоги за кордоном для використання відповідно до Європейської угоди про передачу заяв про надання правової допомоги (CETS №092) та Додаткового протоколу до неї (CETS №179) (ухвалена Комітетом Міністрів 15 червня 2005 року на 930-му засіданні заступників міністрів)

6. Рекомендація № R (84) 5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо принципів цивільного судочинства, спрямованих на вдосконалення функціонування правосуддя (прийнята Комітетом Міністрів 28 лютого 1984 р. на 367-ому засіданні заступників міністрів)

7. Рекомендація № R (95) 5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо запровадження та покращення функціонування систем і процедур оскарження по цивільних і господарських справах (прийнята Комітетом Міністрів 7 лютого 1995 р. на 528-ому засіданні заступників міністрів)

8. Рекомендація № R (2000) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо повторного розгляду або поновлення провадження у певних справах на національному рівні після прийняття рішень Європейським судом з прав людини

9. Рекомендація Rec (2004) 6 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо вдосконалення національних засобів правового захисту (ухвалено на 114-й сесії Комітету Міністрів від 12 травня 2004 р.)

10. Висновок № 6 (2004) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо справедливого суду в розумний термін та ролі судді в судових процесах з урахуванням альтернативних засобів вирішення спорів

11. Висновок №11 (2008) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо якості судових рішень

12. Рекомендація № R (87) 18 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо спрощення кримінального правосуддя (прийнята Комітетом Міністрів 17 вересня 1987 р. на 410-ому засіданні заступників міністрів)

13. Рекомендація № R (97) 13 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо залякування свідків і прав сторони захисту (прийнята Комітетом Міністрів 10 вересня 1997 р. на 600-ому засіданні заступників міністрів)

14. Рекомендація Rec (2005) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо захисту свідків та осіб, які співпрацюють з правосуддям (ухвалена Комітетом Міністрів 20 квітня 2005 року на 924-му засіданні заступників міністрів)

15. Рекомендація № R (85) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо положення потерпілого в рамках кримінального права і кримінального процесу (прийнята Комітетом Міністрів 28 червня 1985 р. на 387-ому засіданні заступників міністрів)

16. Рекомендація Rec (2006) 8 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо допомоги потерпілим від злочинів (ухвалена Комітетом Міністрів 14 червня 2006 року на 967-му засіданні заступників Міністрів)

17. Рекомендація Rec (2003) 16 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо виконання рішень адміністративних і судових органів у галузі адміністративного права (ухвалена Комітетом Міністрів 9 вересня 2003 року на 851-му засіданні заступників міністрів)

18. Рекомендація № Rec (2003) 17 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо примусового виконання (ухвалена Комітетом Міністрів 9 вересня 2003 року на 851-му засіданні заступників міністрів)

19. Висновок №13 (2010) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо ролі суддів у виконанні судових рішень (м. Страсбург, 19 листопада 2010 року)

20. Рекомендація № R (98) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в сімейних справах (прийнята Комітетом Міністрів 21 січня 1998 р. на 616-ому засіданні заступників міністрів)

21. Рекомендація № R (99) 19 Комітету Міністрів Ради Європи державами-членам щодо медіації в кримінальних справах (прийнята Комітетом Міністрів 15 вересня 1999 року на 679-ому засіданні заступників міністрів)

22. Рекомендація Rec (2001) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами й сторонами — приватними особами (ухвалена Комітетом Міністрів 5 вересня 2001 року на 762-ому засіданні заступників Міністрів)

23. Рекомендація Rec (2002) 10 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в цивільних справах (ухвалена Комітетом Міністрів 18 вересня 2002 року на 808-му засіданні заступників міністрів)

24. Керівні принципи для кращого виконання наявної рекомендації про медіацію в кримінальних справах (Європейська комісія з питань ефективності правосуддя (ЄКЕП-СЕРЕJ) Страсбург, 7 грудня 2007 р. — СЕРЕJ (2007)

25. Керівні принципи для кращого виконання наявних рекомендацій про медіацію в сімейних справах і медіацію в цивільних справах (Європейська комісія з питань ефективності правосуддя (ЄКЕП-СЕРЕJ), Страсбург, 7 грудня 2007 р., СЕРЕJ (2007)

26. Керівні принципи для кращого виконання наявної Рекомендації про альтернативні методи розв'язання спорів між адміністративними органами і приватними сторонами (Європейська комісія з питань ефективності правосуддя (ЄКЕП-СЕРЕJ) Страсбург, 7 грудня 2007 р., СЕРЕJ (2007)

ТЕМА № 4. Загальна характеристика Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод як базового європейського нормативно-правового акту в галузі прав людини

Міжнародні договори в галузі прав людини не встановлюють обов'язки у відносинах між державами, а визначають єдині стандарти співвідношення повноважень держав, з одного боку, а з іншого – єдині стандарти прав і свобод приватних осіб.

Принциповою відмінністю Європейської конвенції від інших міжнародних договорів є те, що ця **Конвенція** не лише встановила певний перелік прав і свобод особи, як це зроблено в Загальній декларації прав людини, але й створила спеціальні установи, що отримали повноваження здійснювати судовий (Європейський суд з прав людини) та квазісудовий (Комітет Міністрів Ради Європи) контроль за дотриманням її положень і розглядати скарги приватних осіб проти держав.

Вивчаючи питання застосування основних положень Європейської Конвенції, студентам необхідно звернути увагу на тлумачення її норм, відображених в прецедентах Європейського суду. Практикою Європейського суду з прав людини вироблено чимало специфічних принципів тлумачення норм конвенції, що дає змогу в повній мірі зрозуміти суть того чи іншого права, що захищається цим міжнародним договором.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 4 (2 год.)

Питання для обговорення:

8. Історія прийняття Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
9. Структура та зміст Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.
10. Поняття та класифікація норм Європейської конвенції про захист прав і основних свобод людини. Відмінність Конвенції від інших договорів в галузі прав людини.
11. Загальна характеристика Протоколів до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.
5. Поняття тлумачення права та принципи інтерпретації Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод:
  - а) принцип ефективного й динамічного тлумачення;
  - б) принцип забезпечення правової визначеності (принцип дотримання прецеденту);

- в) принцип пропорційності та забезпечення рівноваги інтересів;
- г) принцип забезпечення певної свободи національного розсуду;
- д) принцип автономного тлумачення;
- е) принцип врахування загальноновизнаних міжнародних стандартів і принципів міжнародного права;
- є) принцип забезпечення мінімальних гарантій прав і свобод людини.

Контрольні питання:

1. Коли була заснована Ради Європи? Які передумови сприяли створенню даної міжнародної організації?
2. Коли прийнята Конвенція про захист прав та основних свобод людини?
3. Назвіть структурні елементи Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.
4. Характеристика обмежень прав і свобод, що допускаються Конвенцією.
5. В чому суть принципу врахування загальноновизнаних міжнародних стандартів і принципів міжнародного права?
6. За яких умов можуть бути застосовані обмеження на права, визначені Конвенцією про захист прав та основних свобод людини?
7. Як співвідносяться між собою принцип автономного тлумачення та принцип врахування загальноновизнаних міжнародних стандартів і принципів міжнародного права?
8. Назвіть та охарактеризуйте автономні поняття, що вироблені Європейським судом з прав людини.
9. За яких умов ЄСПЛ може відійти від принципу забезпечення правової визначеності?
10. Яка юридична природа та значення Преамбули до Конвенції?
11. Який статус має Конвенція в Україні?

Термінологічне завдання: гарантованість прав і свобод, права людини, юридичне закріплення прав, міжнародні стандарти прав людини, тлумачення міжнародного договору, імплементація.

Методичне завдання:

1. Здійсніть порівняльний аналіз прав людини, що містяться у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та Конституції України.
2. Віднайдіть у Конвенції і протоколах до неї та выпишіть матеріальні, організаційні та процесуальні норми.

Література:

20. Алтангерел Булгаа. Міжнародно-правова практика тлумачення норм міжнародних договорів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Алтангерел Булгаа // Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К.,

2003. – 23 с.

21. Арнольд Р. Юридичні наслідки приєднання Європейського Союзу до Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод // Вісник Конституційного суду України.-К.: Юрінком Інтер, 2012. - № 4. - С. 63-69.
22. Базов О. Тлумачення Європейської конвенції з прав людини та основоположних свобод у практиці Європейського суду з прав людини // Вісник Вищого адміністративного суду України. - К. : Видавнича організація "Юрінком Інтер", 2014. - № 4 . - С. 26-36.
23. Власов Ю. Л. Проблеми тлумачення норм права: монографія / Ю. Л. Власов. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького; НАН України, 2001. – 180 с.
24. Кононенко В. П. Особливості інтерпретації Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. як правозахисного договору / В. П. Кононенко // Публічне право. – 2011. – № 3. – С. 194 – 202.
25. Кононенко В. Рішення Європейського суду з прав людини як прецедент тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод / В. Кононенко // Право України. – 2008. – № 3. – С. 131-134.
26. Кретьова І. Ю. Тлумачення права: доктрини, розвинуті Європейським судом з прав людини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / І. Ю. Кретьова ; кер. роботи О. В. Петришин ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2015. – 20 с.
27. Кретьова І. Тлумачення положень про права людини Страсбурзьким судом: основні принципи та доктрини / І. Кретьова // Вісник Національної академії правових наук України. - 2014. - № 4. - С. 165-175.
28. Кретьова І. Ю. Концепція автономного тлумачення у практиці Європейського суду з прав людини / І. Ю. Кретьова // Право і суспільство. - 2015. - № 4(3). - С. 25-30.
29. Тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод Європейським судом з прав людини та судами України: Навчальний посібник / Авт. кол.: М.В. Мазур, С.Р. Тагієв, А.С. Беніцький, В.В. Кострицький; [Відп. ред. канд. іст. наук, доц. В.М. Карпунов]. — Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2006. — 600 с.
30. Мармазов В. Є. До питання про телеологічне (цільове) тлумачення Конвенції про захист прав і основних свобод людини / В. Є. Мармазов // Адвокат. 2003. – № 6. – С. 29–31.
31. Мармазов В. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод / В. Є. Мармазов // Вісник Академії правових наук України. – 2003. – № 4 (35). – С. 63–72.
32. Практика Європейського суду з прав людини: навч.-практ. посіб. / Т.І. Дудаш. – К.: Алерта, 2013. – 368 с.
33. Соловйов О. В. Окремі особливості юридичної інтерпретації норм міжнародного права в контексті проблеми ефективного цільового

- тлумачення Конвенції про захист прав і основних свобод людини / О. В. Соловйов // Економіка. Фінанси. Право. – 2006. – № 9. – С. 23-27.
34. Соловйов О. В. Основні передумови тлумачення Конвенції про захист прав та основних свобод людини за принципом ефективності / О. В. Соловйов // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія: Право. – 2007. – Вип. 1. – С. 27-34.
35. Трагнюк О.Я. Тлумачення міжнародних договорів: теорія і досвід європейських міжнародних судових органів [Текст] : Дис... канд. юрид. наук: 12.00.11 / О.Я.Трагнюк ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2003. – 205 с.
36. Федик С. Доктрина меж національного (внутрішнього) оцінювання Європейської конвенції про захист прав та основних свобод людини як вагомий чинник її тлумачення / С. Федик // Вісник Львівського університету. Сер.: Юридична. – 2001. – Вип. 36. – С.16-20.
37. Федик С. Є. Особливості тлумачення юридичних норм щодо прав людини (за матеріалами практики Європейського суду з прав людини та Конституційного Суду України): Автореф. дис. канд... юрид. наук: 12.00.01 / С.Є. Федик ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2002. — 20 с.
38. Цвігун Л. А. Принципи тлумачення права Європейським судом з прав людини / Л. А. Цвігун // Актуальні проблеми держави і права. - 2011. - Вип. 62. - С. 529-536.

Нормативно-правові акти:

9. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23.05.1969 р.
10. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р.
11. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2,4,7, та 11 до Конвенції: Закон України від 17.07.1997 р.
12. Про ратифікацію Протоколу № 6 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який стосується скасування смертної кари: Закон України від 22.02.2000.
13. Про ратифікацію Протокол № 10 до Конвенції про захист прав і основних свобод людини: Закон України від 23.08.2006.
14. Про ратифікацію Протокол № 12 до Конвенції про захист прав і основних свобод людини: Закон України від 09.02.2006.
15. Про ратифікацію Протоколу № 13 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який стосується скасування смертної кари за будь-яких обставин: Закон України від 28.12.2002 р.
1. Про ратифікацію Протоколу № 14 до Конвенції про захист прав і основних свобод людини: Закон України від 09.02.2006.

Модуль 2. Міжнародні та європейські механізми захисту прав людини

ТЕМА № 5. Міжнародний суд ООН

Міжнародний суд є головним судовим органом Організації Об'єднаних Націй. Він вирішує, відповідно до міжнародного права, юридичні суперечки між державами і дає консультативні висновки з юридичних питань, які можуть бути поставлені перед ним належним чином на те уповноваженими органами або спеціалізованими установами ООН. Відповідно, Суд не працює як установа, що здійснює захист прав людини за індивідуальними скаргами, однак мова йде про вирішення глобальних, найчастіше, міждержавних спорів щодо масового порушення прав і свобод людини.

Отже, студентам в процесі вивчення даної теми необхідно детально ознайомитися з історією створення Суду, його структурою, кадровим складом, керівництвом, повноваженнями, а також проаналізувати практику прийняття рішень Судом.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 5 (2 ГОД.).

Питання для обговорення:

1. Міжнародний Суд ООН: поняття і загальна характеристика.
2. Історичні причини та передумови створення Міжнародного Суду ООН.
3. Основні функції та повноваження, котрі виконує Міжнародний Суд ООН.
4. Ключові засади судочинства Міжнародного Суду ООН і справи, котрі вирішує Суд відповідно до своєї компетенції.
5. Структура і склад Міжнародного Суду ООН та порядок його діяльності.
6. Керівництво Міжнародного Суду ООН: порядок формування і повноваження.
7. Практика захисту порушених прав Міжнародним Судом ООН: загальна характеристика та яскраві приклади.
8. Практика Міжнародного Суду ООН щодо України.

Контрольні питання:

1. Що таке Міжнародний Суд ООН?
2. Що слугувало історичними причинами та передумовами для створення

Міжнародного Суду ООН?

3. Яка головна мета діяльності Міжнародного Суду ООН?
4. Які функції виконує Міжнародний Суд ООН?
5. Якими повноваженнями наділений Міжнародний Суд ООН?
6. Яка процедура звернення до Міжнародного Суду ООН?
7. Які рішення приймає Міжнародний Суд ООН?
8. Який склад і структура Міжнародного Суду ООН?
9. Наведіть історичну практику прийняття рішень Міжнародним Судом ООН щодо тих чи інших держав або посадових осіб?
10. Які найвідоміші справи Міжнародного Суду ООН щодо України Вам відомі?

Термінологічне завдання: суд, Міжнародний Суд ООН, міжнародний судовий захист, міждержавні спори, повноваження суду, склад суду, практика суду.

Практичне завдання:

1. Віднайдіть рішення Міжнародного Суду ООН щодо України. На їх основі охарактеризуйте перспективи притягнення до відповідальності Російської Федерації та її керівництва за злочини, скоєні проти України та її громадян.

Література:

1. Буроменський М. В. Звернення до Європейського суду з прав людини. - Харків: Фоліо, 2000. – 32 с.
2. Кайдаш Л. Ю. Право на звернення до Європейського суду з прав людини громадян України як реалізація принципу доступності особи до правосуддя//Малий і середній бізнес.-К.,2015.-1-2.-С. 20-28.
3. Караман І. В. Європейський суд з прав людини, Європейська конвенція з прав людини та індивідуальні заяви: перше знайомство / Караман І. В., Козіна В. В. – К. : ВАІТЕ, 2015. – 136 с.
4. Звернення до Європейського суду з прав людини / авт.-упорядн. Р. О. Куйбіда, Т. В. Руда. – К., 2016. - 76 с.
5. Практичний посібник щодо прийнятності заяв. – Страсбург, 2014. – 101 с.
6. Севостьянова Н. І. Право на індивідуальну заяву до Європейського Суду з прав людини в світлі проблеми його перенасиченості зверненнями // Актуальні проблеми міжнародних відносин [Текст]: у двох частинах: збірник наукових праць. - К.: Київський національний у-т ім. Тараса Шевченка, 2010. - Випуск 90. - Частина 1. - С. 196-197.
7. Як і коли можна звернутися до Європейського суду з прав людини? /Автори-упорядники Р.О. Куйбіда, Т.В. Руда. – К., 2011. – 56 с.

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України.
  2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року зі змінами та доповненнями, внесеними згідно з протоколами № 11 і № 14 до Конвенції. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
  3. Регламент Європейського суду з прав людини зі змінами та доповненнями. URL: http://www.echr.coe.int/Documents/Rules_Court_ENG.pdf [In English].
- Європейська угода про осіб, які беруть участь у процесі Європейського суду з прав людини від 05.03.1996 р. (Україна ратифікувала 23.06.2004 р.)

ТЕМА № 6. Рада ООН з прав людини

Рада ООН з прав людини була створена у 2006 році на основі діючої з 1946 року Комісії ООН з прав людини. Вона складається з 47 держав-представників, які обираються через Генеральну Асамблею шляхом прямого таємного голосування за принципом географічного розподілу.

Головна мета Ради з прав людини – це міжнародний захист та плекання поваги до громадянських, політичних, економічних, соціальних та культурних прав людини, незалежно від раси, статі, мови чи релігії, на основі принципів універсальності, об'єктивності, співробітництва, як це передбачено в Статуті ООН.

Під час вивчення теми студентам необхідно з'ясувати, яким чином Рада ООН з прав людини була створена, що стало причинами, які функції вона виконує зараз, хто входить до цієї Ради, які механізми захисту та охорони прав людини застосує Рада у своїй діяльності тощо.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 6 (2 ГОД.).

Питання для обговорення:

1. Рада ООН з прав людини: загальна характеристика.
2. Історичні передумови та причини створення Ради ООН з прав людини.
3. Структура і склад Ради ООН з прав людини. Функції, котрі виконує Рада ООН з прав людини.
4. Компетенція Ради ООН з прав людини.
5. Керівництво Ради ООН з прав людини.

6. Процедури захисту прав людини Радою ООН з прав людини. Практика захисту прав людини Радою ООН з прав людини.
7. Співпраця України з Радою ООН з прав людини.

Контрольні питання:

1. Що таке Рада ООН з прав людини?
2. Чий правонаступником стала Рада ООН з прав людини і чому?
3. Яка історія створення Ради ООН з прав людини?
4. Яка структура і склад Ради ООН з прав людини?
5. В чому полягають функції та повноваження, котрі виконує Рада ООН з прав людини.
6. Хто очолює Раду ООН з прав людини?
7. Якими механізмами захисту прав людини оперує Рада ООН з прав людини?
8. Яким чином Україна співпрацює з Радою ООН з прав людини?

Термінологічне завдання: права людини, захист прав людини, Рада ООН з прав людини, міжнародний механізм захисту прав людини.

Методичне завдання:

1. Проаналізуйте резолюцію Ради ООН з прав людини «Ситуація з правами людини в Україні внаслідок російської агресії» та висловіть свою позицію щодо положень даної резолюції.

Література:

1. Андріанов К.В. Роль контрольного механізму Конвенції про захист прав і основних свобод людини в процесі реалізації її норм: Автореф. дис... канд. юрид. наук: : спец. 12.00.11 / К.В. Адріанов, Київський націон. унів-т ім. Т.Шевченка – К., 2003. – 18 с.
2. Анцупова Т. Забезпечення послідовності прецедентного права Європейського суду з прав людини: роль Великої палати // Право України. - К.: "Ин Юре", 2013. - 10. -С. 162-170.
3. Безе А. Процедура ухвалення пілотних рішень Європейським Судом з прав людини: перспективи та проблеми / Безе А. // Європейське право. – 2013. – № 1–2. – С. 84–100.
4. Бурма С. К. Міжнародно-правова характеристика інституту дружнього врегулювання в європейському суді з прав людини : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 – міжнародне право / Бурма Сергій Костянтинівич. – Одеса, 2015. – 20 с.

5. Дотан Ш. Судова тактика в Європейському суді з прав людини // Європейське право. - К.: "Ин Юре", 2013. - 1-2.- С. 58-84.
6. Європейський суд з прав людини [Текст] : організація, діяльність, процес / упоряд. І. Шевчук [та ін.] ; відп. ред. В.В. Лутковська. – К. : Праксіс, 2005. – 166 с.
7. Караман І. В. Європейський суд з прав людини, Європейська конвенція з прав людини та індивідуальні заяви: перше знайомство / Караман І. В., Козіна В. В. – К. : ВАІТЕ, 2015. – 136 с. URL: <http://www.osce.org/uk/ukraine/232776?download=true>.
8. Коташевська Т. Довести, чого немає : [практика Європейського суду з прав людини: як довести брак коштів на найм адвоката] // Український адвокат, 2009.-12. - С.23-25.
9. Пастухова Л. В. Європейський механізм забезпечення прав людини : навч. посібник / Пастухова Л. В. – Сімферополь : Таврія, 2009. – 224 с. URL: <https://sci.house/zarubejnoe-pravo-scibook/naglyad-vikonannuyam-rishen-vropeyskogo-sudu-27623.html>.
10. Хитра А. Я. Особливості процедури розгляду звернень у Європейському Суді з прав людини в кримінальних провадженнях / А. Я. Хитра, Я. О. Дацак // Науковий Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2016. – № 4. . – С. 235–243.

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року зі змінами та доповненнями, внесеними згідно з протоколами № 11 і № 14 до Конвенції. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
3. Регламент Європейського суду з прав людини зі змінами та доповненнями. URL: http://www.echr.coe.int/Documents/Rules_Court_ENG.pdf [In English].
4. Постанова КМУ від 29.04.2004 за № 553 (із змінами від 13.05.2009 р.) «Про організаційні заходи, пов'язані із забезпеченням представництва України під час розгляду справ у Європейському суді з прав людини».

ТЕМА № 7. Європейський суд з прав людини: структура, організація діяльності та повноваження

Міжнародна практика виробила декілька способів контролю за дотриманням міжнародних стандартів в галузі прав людини. По-перше, механізм міждержавного контролю і нагляду, який полягає в тому, що держава, яка підписала міжнародний документ в галузі прав людини, створює орган, який періодично вимагає від держав-учасниць звітів та надає їм рекомендації. Цей механізм називається політичним і його використання є неможливим щодо

приватних осіб.

По-друге, механізм контролю за дотриманням прав людини, заснований на розгляді індивідуальних звернень приватних осіб. Так, процедура індивідуального звернення до міжнародно-правового інституту передбачено Європейською Конвенцією про захист прав та основних свобод людини, а саме Європейського Суду з прав людини – спеціального судового органу, який здійснює міжнародний захист прав людини.

Спершу, система захисту прав, передбачена Конвенцією, мала двоступеневу структуру: Європейська комісія з прав людини та Європейський суд з прав людини. Однак така структура системи захисту прав людини виявилася надто неоперативною і Протоколом № 11 було докорінно змінено цю систему – утворено новий Європейський суд з прав людини, який функціонує вже на постійній основі. Тому при підготовці до семінарського заняття необхідно детально ознайомитися із Протоколом № 11, а також звернути увагу на новели Протоколу № 14, якими передбачено зміни в процедурі розгляду індивідуальних заяв.

При вивченні питання юрисдикції Європейського суду, перш за все, потрібно звернути увагу на визначення субсидіарності компетенції ЄСПЛ, складові цього поняття, дослідити види юрисдикцій та проаналізувати винятки із загальних правил щодо компетенції Суду.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 7-8 (4 год.)

Питання для обговорення:

Заняття 1:

1. Історичні передумови створення Європейського суду з прав людини.
2. Порядок формування Європейського суду з прав людини. Регламент Європейського суду.
3. Структура Європейського суду з прав людини. Повноваження органів ЄСПЛ.
4. Компетенція Європейського суду з прав людини. Субсидіарний характер компетенції ЄСПЛ.
5. Види компетенції ЄСПЛ. Часовий критерій компетенції Суду. Територіальна юрисдикція Суду. Предметний критерій юрисдикції Суду. Компетенція за колом суб'єктів.

Заняття 2:

1. Суб'єкти звернення до Європейського суду з прав людини та їх правові гарантії.
2. Умови та порядок подання заяви до розгляду у Європейському суді з прав людини: форма заяви, терміни її подачі до Канцелярії Суду, реєстрація

заяви Канцелярією Суду.

3. Критерії прийнятності заяви до розгляду у Європейському суді з прав людини.

4. Порядок розгляду заяви Європейським судом з прав людини.

5. Прийняття рішення Європейським судом з прав людини. Види рішень ЄСПЛ.

6. Особливості виконання рішень Європейського суду з прав людини та контролю за їх виконанням.

Контрольні питання:

1. Які системи захисту прав людини на європейському континенті Ви можете назвати?

2. Які етапи розвитку конвенційної системи захисту прав людини?

3. Якими повноваженнями наділений Європейський Суд з прав людини?

4. Якими принципами визначається співвідношення Конвенції та національних правових систем?

5. Виберіть із нижче перелічених спори, що не розглядаються Європейським Судом:

а) податкові спори;

б) спори про військовий обов'язок;

в) спори про виплату державою компенсації шкоди внаслідок стихійного лиха.

6. Що означає субсидіарний характер компетенції ЄСПЛ?

7. Які функції виконує Велика Палата Європейського Суду? Пленум Суду? Бюро? Канцелярії?

11. Хто є суб'єктами звернення в Європейський суд з прав людини?

12. Які вимоги визначені Європейською конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод щодо оформлення заяв до Європейського суду з прав людини?

13. Визначте поняття «прийнятність заяв» до Європейського суду з прав людини. Як співвідноситься це поняття з національною практикою?

14. Чим відрізняється рішення про прийнятність заяви від судового рішення Суду?

15. З якого моменту обчислюється 6-місячний (4-місячний) строк для звернення в Європейський суд?

16. Дайте характеристику поняття «ефективність національних засобів правового захисту».

17. Винятки з правила використання національних засобів захисту, юрисдикційних критеріїв прийнятності.

Термінологічне завдання: система міжнародного захисту прав людини,

європейський механізм захисту прав людини, Пленум ЄСПЛ, секція, палата, Велика палата, канцелярія ЄСПЛ, компетенція, повноваження, юрисдикція, субсидіарний характер юрисдикції ЄСПЛ, пілотне рішення, Комітет Міністрів Ради Європи.

Методичне завдання.

1. Складіть схему структурних одиниць ЄСПЛ з визначенням їх повноважень.

Практичне завдання:

1. Заявниками є громадяни Болгарії – Гінка Дімітрова Ангелова та її син Мітко Дімітров. Заявниця є матір'ю убитого Ангеля Дімітрова, заявник – його братом. Увечері 18 квітня 1996 року у містечку Шумені на Ангеля Дімітрова напали сім підлітків. Вони його тяжко побили, а один з кривдників завдав потерпілому кілька ножових поранень. За якийсь час того самого дня Дімітрова доправили до лікарні. Наступного ранку він помер.

Нападники були затримані поліцією ще у день інциденту. Їх допитали. Зрештою проти них усіх були висунені звинувачення у хуліганстві. Особу, котра завдала ножових поранень Дімітрову, Г.М.Г., було звинувачено у вбивстві, яке було спровоковане актом хуліганства (двоє інших обвинувачених дали свідчення про те, що власне Г.М.Г. був тим, хто завдавав ножові удари потерпілому). Один з учасників інциденту, Д.К., повідомив слідчих, що він та ті, хто були з ним, напали на Ангеля Дімітрова зокрема тому, що той був ромом за національністю. Отож, їх напад був зумовлений расовими упередженнями.

У справі було проведено судово-медичну експертизу – розтин тіла померлого Нею було встановлено, що Дімітрову завдали три ножових поранення у стегно і два у живіт. Також експертом було вказано на наявність синців на обличчі та на потилиці. Завдяки проведеному судово-медичному дослідженню було зроблено висновок, що причиною смерті Дімітрова був внутрішній крововилив, який стався внаслідок розриву стегнової артерії.

У травні 1996 року чотирьох учасників нападу було звинувачено у хуліганстві, що супроводжувалося особливим цинізмом та зухвалістю.

У червні 1996 року слідчі прокуратури дійшли висновку, що у справі було недостатньо доказів, які вказували б на те, що саме Г.М.Г. завдав Дімітрову ножових поранень. Тому вони зняли з Г.М.Г. попередні звинувачення і звільнили його з-під варти. Згодом проти Г.М.Г. було висунуто ті самі звинувачення, що й проти інших чотирьох нападників. А за кілька днів обвинувачені у цій справі Н.Р. та С.Х. були звинувачені ще й дачі неправдивих показів стосовно участі Г.М.Г. у нападі.

Наприкінці червня 1996 року одного з нападників (не Г.М.Г.) було звинувачено у вбивстві з необережності. Втім він відмовився визнати свою

вину.

Кілька разів заявники робили спроби отримати інформацію про рух справи. Однак жодного разу їм не вдалося дістати належну відповідь. Втім, одного разу адвоката заявників таки було допущено до ознайомлення з матеріалами справи.

У жовтні 1999 року заявники звернулися з клопотанням про визнання їх цивільними позивачами у кримінальному процесі. А в грудні 1999 року вони подали скаргу на тривалість провадження у справі. Однак матеріали справи свідчать про те, що заявникам не було надано жодної відповіді ні на їх клопотання, ні на їхню скаргу.

Слідчі провели низку очних ставок між обвинуваченими із точним протоколюванням ходу проведення цих слідчих дій.

Тільки у квітні 2000 року п. Гінку Дімітрову було визнано цивільним позивачем у кримінальній справі, порушеній за фактом смерті її сина.

У червні 2001 року слідчий, відповідальний за розслідування цієї справи, дійшов висновку про те, що справа готова для передачі до суду. Відтак він надіслав зібрані матеріали до регіонального відділу прокуратури. Відтоді рух справи зупинився на чотири наступні роки.

У березні 2005 року з усіх нападників було знято обвинувачення у хуліганстві на підставі спливу строку давності притягнення до кримінальної відповідальності. Такий нетривалий строк прокуратура застосувала з огляду на те, що обвинувачені не були повнолітніми на час вчинення правопорушення. Зважаючи на зібрані докази та на результати проведених у справі слідчих експериментів, з другого нападника було знято також звинувачення у ненавмисному вбивстві. Втім справу було повернуто на додаткове розслідування стосовно Г.М.Г. із вказівкою на необхідність висунення проти нього звинувачення у вбивстві, яке було зумовлено актом хуліганства. Лише проти одного учасника інциденту було збережено звинувачення в хуліганстві, оскільки на час вчинення правопорушення він був повнолітнім.

У квітні 2005 року заявники та три сестри убитого знову звернулися з клопотанням про визнання їх цивільними позивачами у кримінальній справі. Вони також подали позов про компенсацію їм моральної шкоди.

У травні 2005 року адвоката заявників було повідомлено про те, що Міністерство юстиції звернулось до прокуратури із запитом про отримання матеріалів відповідної кримінальної справи для ознайомлення. Також у згаданому листі зазначалося, що запит Міністерства було виконано.

Після цього до Суду не надходило жодної додаткової інформації про подальший рух справи.

Прочитавши практичну ситуацію, вкажіть статті Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, які порушені. Відповідь обґрунтуйте.

Література:

1. Андріанов К.В. Роль контрольного механізму Конвенції про захист прав

- і основних свобод людини в процесі реалізації її норм: дис... канд. юрид. наук / К.В. Андріанов. – К., 2002. – 185 с. URL: <http://www.disslib.org/rol-kontrolnoho-mekhanizmu-konventsiyi-pro-zakhyst-prav-i-osnovnykh-svobod-ljudyny-v.html>.
2. Базов О. Європейський суд з прав людини в інституційній системі Ради Європи // Вісник Вищого адміністративного суду України. - К.: Видавнича організація "Юрінком Інтер", 2013. - 3. - С. 98-104.
  3. Базов О. Питання юрисдикції Європейського суду з прав людини щодо розгляду міждержавних справ // Юридична Україна. - К.: Юрінком Інтер, 2015. - 6. - С. 84-92.
  4. Бортновська З. Нові кроки у реформуванні механізмів Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі, 2013.- 3.- С. 5-11.
  5. Галкін І. Г. Особливості юрисдикції Європейського суду з прав людини / Ігор Григорович Галкін // [Часопис Київського університету права](#). – 2014. – № 4. – С. 285-288.
  6. Гудима Д. Принцип екстериторіальності у практиці Європейського суду з прав людини // Право України. - К.: "Ин Юре", 2015. - 2. - С. 113-128.
  7. Гусейнов Л. Просторові межі дії Європейської конвенції з прав людини / Л. Гусейнов // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі. – 1999. – №4. URL: <http://www.eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=108>.
  8. Дика Д. О. Організаційно-правові аспекти діяльності Європейського суду з прав людини в контексті європейських стандартів // Актуальні проблеми міжнародних відносин [Текст]: збірник наукових праць. – К.: Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка Ін-т міжнародних відносин, 2011. - Вип. 99. - Ч. 2. - С. 142-148.
  9. Європейський суд з прав людини: Організація, діяльність, процес [В.В. Лутковська (відп.ред.), І. Шевчук (упоряд.)]. — К. : Праксис, 2005. — 166 с.
  10. Європейський суд з прав людини // Право України. - К.: "Ин Юре", 2011. - 7. - С. 292-342.
  11. Жалій Т. В. Правовий статус Європейського суду з прав людини за міжнародно-правовими нормами / Жалій Т. В. // Електронне наукове фахове видання «Порівняльно-аналітичне право». – 2013. – № 3-2.
  12. Іванець І. Розвиток Європейського суду з прав людини як частини міжнародної системи захисту прав людини // Підприємництво, господарство і право. - К.: ТОВ "Гарантія", 2013. - 10. - С. 106-110.
  13. Клименко О. М. Як звернутися до Європейського Суду з прав людини / Центр правових досліджень. — К. : Видавець Фурса С.Я., 2006. — 64с.
  14. Конференція високого рівня про майбутність Європейського суду з прав людини : м. Брайтон, Велика Британія 19-20 квітня 2012 р.//Право України.- К.:"Ин Юре",2012.-7.-С. 318-329.
  15. Практика Європейського суду з прав людини: навч.-практ. посіб. / Т.І. Дудаш. – К.: Алерта, 2013. – 368 с.

16. Трагнюк О. Принцип субсидіарності за Європейською конвенцією про захист прав і основних свобод людини 1950 р. // Право України, 2003. – № 1.
17. Хроновскі Н. Формування єдиного європейського стандарту прав людини: приєднання європейського союзу до конвенції про захист прав людини і основоположних свобод / Хроновскі Н. // Європейське право. – 2013. – № 1–2. – С. 14–27.

Нормативно-правові акти:

2. Брайтонська декларація від 20 квітня 2012 року. URL: http://www.echr.coe.int/Documents/2012_Brighton_FinalDeclaration_ENG.pdf [In English].
3. Брюссельська декларація від 27 березня 2015 року. URL: http://www.echr.coe.int/Documents/Brussels_Declaration_ENG.pdf [In English].
4. Ізмірська декларація від 27 квітня 2011 року. URL: http://www.echr.coe.int/Documents/2011_Izmir_FinalDeclaration_ENG.pdf [In English].
5. Інтерлакенська декларація від 19 лютого 2010 року. URL: http://www.echr.coe.int/Documents/2010_Interlaken_FinalDeclaration_ENG.pdf [In English].
6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року зі змінами та доповненнями, внесеними згідно з протоколами № 11 і № 14 до Конвенції. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
7. Регламент Європейського суду з прав людини зі змінами та доповненнями. URL: http://www.echr.coe.int/Documents/Rules_Court_ENG.pdf [In English].

Добір кандидатів на посаду суддю ЄСПЛ в Україні:

8. Указ ПУ «Питання добору кандидатур для обрання на посаду судді Європейського суду з прав людини від України» (від 14.09.2007 за № 869/2007).

Постанова КМУ «Про здійснення відбору кандидатів на посаду судді Європейського суду з прав людини» (21.03.2007 за № 524).

Тема 8. Додаткові міжнародні та європейські правозахисні організації та установи

Окрім тих органів, установ, організацій, котрі покликані здійснювати загальну охорону і захист прав і свобод людини згідно з міжнародними договорами, у світі існує ще насправду багато суб'єктів, котрі здійснюють цей захист, маючи більш вузьку спеціалізацію. Це зумовлено специфікою порушень тих чи інших окремих прав людини і специфікою відповідальності за такі

порушення.

В межах даної теми студенти матимуть нагоду ознайомитися зі спеціалізованими міжнародними суб'єктами охорони і захисту окремих категорій прав і свобод людини.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 9 (2 ГОД.).

Питання для обговорення:

1. Загальна характеристика і значення допоміжних міжнародних установ та організацій із захисту окремих прав людини.
2. Міжнародна організація праці як спеціалізована правозахисна установа ООН: загальна характеристика.
3. Історичні передумови і причини створення Міжнародної організації праці.
4. Структура і склад Міжнародної організації праці. Функції та повноваження Міжнародної організації праці.
5. Організація об'єднаних націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО): загальна характеристика.
6. Історичні передумови і причини створення ЮНЕСКО.
7. Структура і склад ЮНЕСКО. Функції та повноваження ЮНЕСКО.
8. Консультативний комітет Рамкової конвенції про захист національних меншин при Комітеті Міністрів Ради Європи: загальна характеристика, функції, склад та повноваження.
9. Європейський Комітет з запобігання катуванням та нелюдському чи принизливому поводженню або покаранню: загальна характеристика, функції, склад і повноваження.

Контрольні питання:

1. Які додаткові організації захисту прав людини на міжнародному та європейському рівнях Ви можете назвати?
2. Що таке Міжнародна організація праці?
3. Якими повноваженнями і функціями наділена Міжнародна організація праці?
4. Яка структура і склад Міжнародної організації праці?
5. Що таке ЮНЕСКО?
6. Які функції та повноваження виконує ЮНЕСКО?
7. Який склад і структура ЮНЕСКО?
8. Що таке Консультативний комітет Рамкової конвенції про захист національних меншин при Комітеті Міністрів Ради Європи?
9. Який склад і повноваження має Консультативний комітет Рамкової

конвенції про захист національних меншин при Комітеті Міністрів Ради Європи?

10. Які функції виконує Консультативний комітет Рамкової конвенції про захист національних меншин при Комітеті Міністрів Ради Європи?

Термінологічне завдання: міжнародний захист прав людини, європейський захист прав людини, ЮНЕСКО, Міжнародна організація праці, Консультативний комітет Рамкової конвенції про захист національних меншин при Комітеті Міністрів Ради Європи.

Література:

1. Бортновська З. Концепція "майна" у розумінні статті 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у практиці Європейського суду з прав людини // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі, 2012. - 4. - С. 5-11.

2. Верланов С. Практика Європейського суду з прав людини як інструмент захисту соціально - економічних прав людини // Юридична Україна. - К.: Юрінком Інтер, 2007. - 1. - С. 4-10.

3. Галянтич М., Самойленко Г. Характеристика житла за законодавством України та у практиці Європейського суду з прав людини // Право України. - К.: "Ин Юре", 2015. - 4. -С. 88-97.

4. Дроздов О., Дроздова О. Актуальні питання права на вільне одержання інформації (за матеріалами практики Європейського суду з прав людини) // Право України. - К.: "Ин Юре", 2017. - 2. - С. 152-165.

5. Дутрійо І. Конфлікти, порушення прав людини і Європейський суд з прав людини : [збройні конфлікти] // Захист прав людини в адміністративному судочинстві: сучасний стан і перспективи розвитку в Україні [Текст]: зб.матеріалів міжнар.наук.-практ.конф., присвяч. 10-річчю процес.діяльності адмінсудів України (м.Київ, 1-2 жовтня 2015 р.). - К.: Ваіте, 2015. - С. 367-383.

6. Заборона катування. Практика Європейського суду з прав людини [Текст] / уклад. Ю. Зайцев, О. Павліченко. – К. : Український Центр Правничих Студій, 2001. – 192 с.

7. Збірка рішень Європейського Суду, які стосуються захисту прав психічно хворих людей [Текст] / уряд. Т. С. Яблонська ; Асоціація психіатрів України. – К. : Сфера, 2007. – 100 с.

8. Завгородній В. Стан наукових досліджень практики Європейського суду з прав людини та її впливу на юридичну діяльність в Україні / Віталій Завгородній // Национальный юридический журнал: теория и практика. – 2015. – С. 15-21.

9. Задоя К. П. Еволюція правових позицій Європейського суду з прав людини щодо "непом'якшуваного довічного позбавлення волі (irreducible life sentence)" та їх значення для кримінального права України // Адвокат. - К., 2013. - 8. - С. 27-31.

10. Кафарський В. І. Практика європейського суду з прав людини в контексті попередження рабства та примусової праці / Кафарський В. І. // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. – 2016. – Вип. 39, т. 2. – С. 130–133.

11. Коваленко Т. Практика європейського суду з прав людини як джерело земельного права України // Юридична Україна. - К.: Юрінком Інтер, 2016. - 11. - С. 82-89.

12. Котляр О. І. Принцип недискримінації у праві біженців / О. І. Котляр // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. – 2016. – Вип. 39 (2). – С. 133–136.

13. Майданик Р. Пропорційність (співрозмірність) і право власності : доктрина і судова практика // Право України. - К.: "Ин Юре", 2016. - 1. - С. 41-54.

14. Меркулов С. Притягнення особи як обвинуваченого відповідно до європейських стандартів прав людини // Підприємництво, господарство і право. - К.:ТОВ "Гарантія", 2011. - 5. - С. 157-161.

15. Моткова О. Право на життя у рішеннях Конституційного Суду України та Європейського суду з прав людини // Вісник Конституційного суду України. - К.: Юрінком Інтер, 2015. - 1.- С. 49-60.

16. Павліченко О. Аналіз рішень Європейського суду з прав людини щодо доступу до інформації//Свобода висловлювань і приватність. - Харків, 2014. - 4. - С. 6-12.

17. Панасюк С. А. Захист муніципальних прав громадян у Європейському суді з прав людини : реалії та перспективи//Вісник Центральної виборчої комісії.-К.: "Фенікс", 2016. - 1. - С. 67-72.

18. Панкевич О. Захист права на приватність : динаміка світоглядно-методологічних основ (за матеріалами практики Європейського суду з прав людини) // Право України. - К.: "Ин Юре", 2017. - 4. - С. 66-76.

19. Папарига Д.Ю. Вимоги прецедентної практики Європейського Суду з прав людини стосовно втручання в право особи на виїзд за кордон//Бюлетень Міністерства юстиції України. - К.: "Видавничий Дім "Ин Юре", 2011. - 2. - С.86-94.

20. Панкевич О. Заборона дискримінації : деякі загальнотеоретичні й філософсько-правові аспекти інтерпретації (за матеріалами практики Європейського суду з прав людини) // Вісник Національної академії правових наук України. - Харків: АПН України, 2014. - 3. - С. 20-32.

21. Посібник з європейського антидискримінаційного права. – Люксембург: Видавничий дім Європейського Союзу, 2011; К.: ТОВ «К.І.С.», 2013. – 196 с.

22. Пушкар П. Реферативний огляд застосування принципу непорушності права власності у практиці Європейського суду з прав людини та в країнах ЄС і українські реалії//Право України.-К.: "Ин Юре", 2016. - 1. - С. 25-34.

23. Пушкар П. В. Зміст обов'язку суду забезпечити дотримання права на свободу та особисту недоторканність у світлі практики Європейського суду з прав людини / Пушкар П. В., Короткевич М. Є. // Вісник Верховного суду України. – 2015. – № 7 (179). – С. 41–48.

24. Рабінович П.М., Сивий Р.Б. Права людини: критерії «цивілістичності» (у світлі практики Страсбурзького суду) / П.М. Рабінович, Р.Б. Сивий // Вісник Академії правових наук. – 2007. – №4. – С. 19-29.

25. Рабінович П.М., Дудаш Т.І. Європейські стандарти виборчих прав (у світлі практики Страсбурзького суду) / П.М. Рабінович, Т.І. Дудаш // Юридичний вісник України. – 2007. – №36. – С.13.

26. Рекомендації Європейських інституцій щодо боротьби з дискримінацією в Україні [Текст] / [Українська Гельсінська спілка з прав людини]. – Х. : Права людини, 2008. – 324 с.

27. Романюк Я. Втручання у право власності з точки зору його відповідності статті 1 першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : критерії Європейського суду з прав людини та досвід України на окремих прикладах судової практики//Право України.-К.: "Ин Юре", 2016. - 1. - С. 14-24.

28. Ставнійчук М. Актуальні проблеми гарантування свободи мирних зібрань в Україні через призму впливу правових позицій Конституційного суду України//Право України.-К.: "Ин Юре", 2016. - 10. - С. 141-149.

29. Смокович М. Європейський суд з прав людини н захисті виборчих прав//Вісник Вищого адміністративного суду України. - К.: Видавнича організація "Юрінком Інтер", 2015. - 1. - С. 12-20.

30. Толочко О. Кримінальне обвинувачення в контексті статті 6 Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод // Юридичний журнал. -К.: Юстініан, 2007. - 2. - С.43-45.

31. Фальковський А., Майстренко М. Застосування судами України рішень Європейського суду з прав людини при розгляді земельних спорів // Право України. - К.: "Ин Юре", 2016. - 12. - С. 124-132.

32. Фулей Т. І. Поняття "майно" в практиці Європейського суду з прав людини // Вісник Веховного суду України. - К.: Видавничий дім "Ин Юре", 2008. - 3. - С.43-48.

33. Хім'як Ю. Б. Окремі питання впливу Європейської Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод і практики Європейського суду з прав людини на кримінальне право України // Держава і право [Текст]: збірник

наукових праць. Юридичні і політичні науки. - К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2009. - Випуск 45. - С. 477-482.

34. Хоменко М. Ефективність способів захисту цивільних прав та інтересів у практиці Європейського суду // Юридична Україна. - К.: Юрінком Інтер, 2016. - 5-6. - С. 45-54.

35. Царук Л. С. Еволюція поняття права на мирні зібрання в Україні // Держава і право [Текст]: збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. - К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2013. - Вип. 59. - С. 105-110.

Шевчук І. Огляд українських "земельних" справ Європейського суду з прав людини // Юридичний журнал. - К.: Юстініан, 2008. - 2. - С. 112-115.

36. Червяцова А. О. Право на життя та заборона катувань у рішеннях Європейського суду з прав людини: аналіз судової практики за статтею 2 і 3 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: Навчальний посібник/ А. О. Червяцова. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 308 с.

37. Шевчук С. Порівняльне прецедентне право з прав людини [Текст] / С. Шевчук. – К. : Реферат, 2002. – 344 с.

38. Шевчук С. Свобода вираження поглядів: практика Європейського Суду з прав людини у порівняльній перспективі [Текст] / С. Шевчук. – К. : Реферат, 2005. – 192 с.

39. Шевчук С. Судовий захист прав людини. Практика Європейського суду з прав людини у контексті західної правової традиції / С. Шевчук. – К.: Реферат, 2006. – 829 с.

40. Шпарик Н. Рішення Європейського суду з прав людини як джерела екологічного права України / Н. Шпарик // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2016. – Вип. 62. – С. 160–168.

Нормативно-правові акти:

1. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17.07.1997 р. // Офіційний Вісник України 2006. – № 32 від 23.08.2006. – Ст. 2371.

2. Про ратифікацію Протоколів № 12 та № 14 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: Закон України від 09.02.2006 р. // Офіційний Вісник України 2006. – № 32 від 23.08.2006. – Ст. 2378.

3. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 30 від 28.07.2006. – Ст. 260.